

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

281

Problemy rozwoju regionalnego

Redaktorzy naukowi

Elżbieta Sobczak

Małgorzata Markowska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-325-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Hanna Adamska , Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich – próba oceny	11
Emilia Bogacka , Stan i perspektywy wzrostu bezpieczeństwa publicznego w województwie dolnośląskim.....	19
Ewa Glińska, Ewelina Muszyńska , Kampanie promujące markę „Podlaskie” w opinii mieszkańców województwa mazowieckiego	28
Tomasz Kolakowski , Dynamika i kierunki rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Dolnym Śląsku.....	36
Alina Kulczyk-Dynowska , Konflikty przestrzenne na przykładzie parku narodowego	48
Florian Kuźnik , Polityka rozwoju metropolitalnego regionu	57
Renata Lisowska , Bariery i stimulatory rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w regionach zmarginalizowanych	74
Marian Maciejuk , Zróżnicowanie samorządu terytorialnego w państwach Unii Europejskiej	85
Magdalena Malucha , Europejska polityka klimatyczna.....	95
Agnieszka Panasiewicz , Zarządzanie ryzykiem jako narzędzie równoważenia rozwoju w skali regionalnej.....	103
Zbigniew Piepiora , Zapobieganie negatywnym konsekwencjom klęsk elementarnych w województwie opolskim – aspekty finansowe.....	113
Andrzej Raczyk, Sylwia Dolzblasz , Czynniki i bariery rozwoju obszaru pogranicza polsko-niemieckiego w opinii samorządów lokalnych.....	121
Andrzej Raszkowski , Rankingi marek narodowych na przykładzie raportu Brand Finance.....	130
Elżbieta Sobczak , Zróżnicowanie struktury pracujących według sektorów intensywności działalności B+R w państwach Unii Europejskiej.....	140
Mariusz E. Sokolowicz , Instytucje a przestrzeń. Przegląd nurtów ekonomii instytucjonalnej w kontekście ich przydatności dla badań procesów rozwoju lokalnego i regionalnego.....	151
Jacek Soltys , Uwarunkowania i dylematy polityki regionalnej na obszarze peryferyjnym województwa pomorskiego	160
Olga Stefko , Możliwości i bariery rozwoju gospodarstw rolniczych i ogrodniczych w Wielkopolsce	169

Ewelina Szczech-Pietkiewicz , Implementacja i realizacja celów spójności terytorialnej w Polsce	178
Jarosław Uglis , Ocena poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich województwa wielkopolskiego	187
Agnieszka Zielińska , Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi w województwie podkarpackim	198

Summaries

Hanna Adamska , Sustainable development of rural areas – assessment attempt	18
Emilia Bogacka , Public safety state and growth perspectives in Lower Silesia Voivodeship	27
Ewa Glińska, Ewelina Muszyńska , Branding campaigns of Podlaskie in the opinion of Mazovia Voivodeship residents.....	35
Tomasz Kołakowski , Dynamics and directions of FDI in Lower Silesia.....	47
Alina Kulczyk-Dynowska , Spatial conflicts based on the example of a national park.....	56
Florian Kuźnik , Metropolitan policy of a region	73
Renata Lisowska , Stimulants and barriers to the development of small and medium enterprises located in marginalized regions.....	84
Marian Maciejuk , Diversity of local self-government in the European Union member states	94
Magdalena Malucha , European climate policy	102
Agnieszka Panasiewicz , Risk management as a tool for sustainable development on a regional scale.....	112
Zbigniew Piepiora , Preventing of negative consequences of natural disasters in Opole Voivodeship – financial aspects	120
Andrzej Raczyk, Sylwia Dolzblasz , Factors and barriers of development in the Polish-German borderland in the opinion of local self-governments... ..	129
Andrzej Raszkowski , National brands ranking based on brand finance report.....	139
Elżbieta Sobczak , Diversification of workforce structure by R&D activity intensity sectors in EU countries	139
Mariusz E. Sokolowicz , Institutions and territory. Review of institutional economics' strands in the context of their usefulness in the research on local and regional development	150
Jacek Soltyś , Conditions and dilemmas of regional policy in the peripheral area of Pomeranian Voivodeship	159

Olga Stefko , Possibilities and barriers of development in agricultural and horticultural farms in Wielkopolska Voivodeship.....	177
Ewelina Szczech-Pietkiewicz , Implementation and realization of territorial cohesion aims in Poland	186
Jarosław Uglis , Socio-economic development assessment of rural communities in Wielkopolska Voivodeship.....	197
Agnieszka Zielińska , Cooperation between self-government units and NGOs in Podkarpackie Voivodeship.....	206

Andrzej Raczyk, Sylwia Dołzbłasz

Uniwersytet Wrocławski

CZYNNIKI I BARIERY ROZWOJU OBSZARU POGRANICZA POLSKO-NIEMIECKIEGO W OPINII SAMORZĄDÓW LOKALNYCH

Streszczenie: Analizą objęto wyniki badania ankietowego przeprowadzonego w 2011 r. wśród polskich i niemieckich jednostek samorządu lokalnego z obszaru pogranicza. Badanie pozwoliło określić specyficzne uwarunkowania rozwoju lokalnego na pograniczu, a także zidentyfikować podobieństwa i różnice co do oceny poszczególnych czynników i barier rozwoju w opinii samorządów polskich i niemieckich.

Słowa kluczowe: rozwój społeczno-ekonomiczny, pogranicze, granica polsko-niemiecka.

1. Wstęp

Zagadnienie kształtowania rozwoju obszarów pograniczy stało się jednym z najważniejszych problemów polityki spójności Unii Europejskiej, m.in. poprzez ustanowienie Europejskiej Współpracy Terytorialnej Celem 3 tej polityki w latach 2007-2013. Wiąże się to z koniecznością określenia możliwości i barier rozwoju pograniczy w kontekście kształtowania wspólnego regionu transgranicznego. Jednostki terytorialne, oprócz elementów istotnych dla samorządów z całego kraju, muszą brać pod uwagę także specyficzne uwarunkowania wynikające z lokalizacji w pobliżu granicy państwowej, a także bliskości jednostek terytorialnych państwa sąsiedniego. Zagadnienie to na tle obserwowanych dynamicznych zmian szeregu uwarunkowań (m.in. zmian funkcji granicy) w warunkach integracji Polski z UE nie było dotychczas przedmiotem szerokiej dyskusji. Rodzi to bardzo wiele problemów zarówno na etapie konstrukcji polityki spójności w ramach Celu 3, jak i przede wszystkim jej praktycznej realizacji.

Celem opracowania jest w związku z tym analiza czynników oraz barier współpracy transgranicznej rozwoju w ocenie polskich i niemieckich jednostek samorządu terytorialnego poziomu lokalnego z obszaru pogranicza. Skoncentrowano się przy tym na identyfikacji najważniejszych uwarunkowań rozwoju, a także na ocenie znaczenia poszczególnych czynników i barier dla jednostek samorządu terytorialnego. Celem jest ponadto porównanie wyników współpracy uzyskanych przez jednostki położone po obu stronach granicy.

Badanie objęło obszar pogranicza polsko-niemieckiego. Odmienność liczby i wielkości jednostek terytorialnych poziomu lokalnego zlokalizowanych po obu stronach granicy spowodowała, iż obszar badań po stronie polskiej był zdelimitowany zasięgiem pasa dwóch powiatów przyległych do granicy państwowej, po stronie niemieckiej natomiast – tylko powiatów bezpośrednio przyległych do granicy. Jednostką analizy z uwagi na podobieństwo w zakresie wyposażenia kompetencyjnego, w tym możliwość prowadzenia lokalnej polityki rozwoju, były: po polskiej stronie gminy, a po stronie niemieckiej powiaty (*Kreise*). Badanie ankietowe przeprowadzone zostało w okresie marzec-maj 2011 r. wśród pracowników odpowiedzialnych za kształtowanie i realizację lokalnej polityki rozwoju. Badanie spełniało wszystkie niezbędne warunki związane ze standaryzacją kwestionariusza ankiety oraz ujednoczeniem sposobu jego przeprowadzania [Gruszczyński 2001]. Kwestionariusz ankiety został dostarczony do wszystkich jednostek z wyznaczonego obszaru badania. Zwrot ankiet ukształtował się na poziomie około 60%. Należy podkreślić, iż pytania skierowane do samorządów niemieckich były dokładnie takie same, jak do jednostek polskich.

Opracowanie stanowi jeden z elementów szerszego badania realizowanego w ramach projektu badawczego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Kształtowanie relacji współpracy i konkurencji na obszarze pogranicza polsko-niemieckiego w procesie integracji europejskiej” w latach 2009-2012 (projekt nr N N306 015537).

2. Uwarunkowania rozwoju na pograniczu polsko-niemieckim

Uwarunkowania rozwoju na pograniczu polsko-niemieckim mają wielowymiarowy charakter. Składają się na nie między innymi uwarunkowania polityczne, ekonomiczne, społeczne, historyczne czy też przyrodnicze. Wśród czynników politycznych punktem przełomowym było podpisanie traktatów granicznych i o dobrym sąsiedztwie na początku lat 90. oraz członkostwo zarówno Niemiec, jak i Polski w Unii Europejskiej. Dodatkowo związana jest z tym realizacja programów współpracy transgranicznej (Phare CBC, Interreg IIIA, projekty transgraniczne w ramach EWT), w których sieć powiązań tworzona jest głównie przez gminy i powiaty [Dołzbłasz i Raczyk 2010a]. Jakkolwiek trudno jest jednoznacznie wskazać długofalowe efekty realizacji projektów współpracy transgranicznej, to generalnie oceniana jest ona bardzo pozytywnie w wielu aspektach i z pewnością przyczynia się m.in. do redukcji barier kulturowych czy też infrastrukturalnych [Dołzbłasz i Raczyk 2010c; Dołzbłasz i Raczyk 2010b].

Cechą charakterystyczną pogranicza polsko-niemieckiego jest występowanie szeregu barier wpływających na kształtowanie wzajemnych relacji. Od wejścia Polski do UE oraz strefy Schengen dotyczy to w szczególności czynników o charakterze nieformalnym. Nadal relatywnie duża jest bariera kulturowa, wynikająca w znacznej mierze z negatywnych doświadczeń historycznych, silnie zakorzenionych stereoty-

pów czy też stosunku i postrzegania sąsiedniej narodowości [Krätke 2002; Leibnath, Knippschild 2005; Meinhof, Galasiński 2002]. Cały czas istotną rolę odgrywa bariera językowa, przy czym należy podkreślić jej asymetryczny charakter – dość powszechna znajomość języka niemieckiego wśród mieszkańców Polski oraz marginalna znajomość języka polskiego wśród obywateli Niemiec [Wilkinson 2009]. Wzajemne relacje może też utrudniać fakt, iż mieszkańcy polskiego obszaru przygranicznego to ludność napływowa, a brak zakorzenienia i poczucia więzi z miejscem zamieszkania może wpływać na obniżenie aktywności lokalnej oraz przekładać się na względnie niski poziom kapitału społecznego [Janc 2006]. Warto tu zauważyć, iż uwarunkowania historyczne, które z jednej strony stanowią barierę, tworzą także przesłanki do współpracy, jak m.in. wspólne pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego pogranicza czy też turystyka sentymentalna.

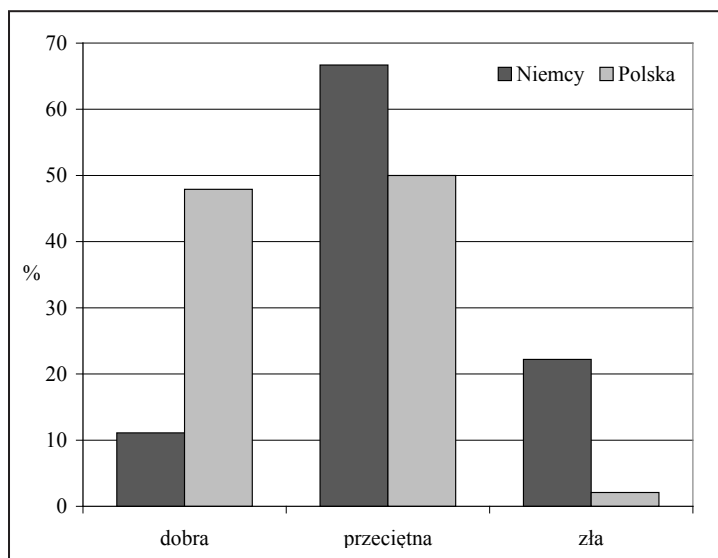
Wśród uwarunkowań ekonomicznych jednym z istotniejszych są dysproporcje w poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego po obu stronach granicy. Ponadto obszary przygraniczne, zarówno po polskiej, jak i po niemieckiej stronie, charakteryzują się występowaniem szeregu barier rozwoju społeczno-ekonomicznego, które wynikają przede wszystkim z relatywnie niskiego poziomu zagospodarowania oraz są efektem peryferyjnego położenia. Ważnym uwarunkowaniem są różnice w zarobkach oraz w kosztach pracy, dużo niższe po polskiej stronie niż po niemieckiej. Natomiast sytuacja pod względem bezrobocia kształtuje się korzystniej po polskiej stronie. W tym kontekście należy wspomnieć o obserwowanym silnym spadku liczby ludności w niemieckim obszarze przygranicznym, będącym skutkiem zarówno ujemnego przyrostu naturalnego, jak i odpływu mieszkańców, szczególnie z młodszych grup wiekowych. Do uwarunkowań ekonomicznych należy jeszcze dodać poziom cen, który generalnie jest niższy po stronie polskiej (choć widoczny jest trend wyrównywania się poziomu cen po obu stronach granicy).

Wśród uwarunkowań przyrodniczych najważniejszym jest fakt, iż granicę państwową w większości stanowią rzeki Odra i Nysa Łużycka, co w praktyce jest znaczną barierą, która w istotny sposób ogranicza swobodny przepływ osób i towarów. Jakkolwiek więc formalna likwidacja przejść granicznych po przystąpieniu Polski do strefy Schengen daje możliwość przekraczania granicy w dowolnym miejscu, to jednak ze względu na małą liczbę przepraw mostowych w niewielkim stopniu przyczynia się do zwiększenia przepuszczalności granicy.

3. Analiza empiryczna

Sytuację społeczno-gospodarczą dużo korzystniej oceniały polskie samorządy lokalne, prawie 50% określiło ją jako dobrą (rys. 1). Wśród jednostek niemieckich odsetek ten był zdecydowanie niższy (ok. 10%), a jako złą oceniło ją ponad 20% powiatów niemieckich. Wydaje się, iż jest to pochodną relatywnie łagodnego przechodzenia Polski przez kryzys w latach 2008-2011. Natomiast niezbyt dobre oceny sytuacji społeczno-gospodarczej wśród niemieckich władz powiatowych obszaru

przygranicznego najprawdopodobniej wynikały z faktu, iż opinie te były formułowane przez pryzmat dużo gorszej pozycji wschodnich landów Niemiec w relacji do poziomu ogólnokrajowego. Ponadto obszar przygraniczny Niemiec charakteryzował się koncentracją zjawisk szczególnie dotkliwie wpływających na formułowaną ocenę (m.in. wysokie bezrobocie, szczególnie wśród ludzi młodych, wysokie natężenie emigracji powodującej wyludnianie się wielu obszarów).

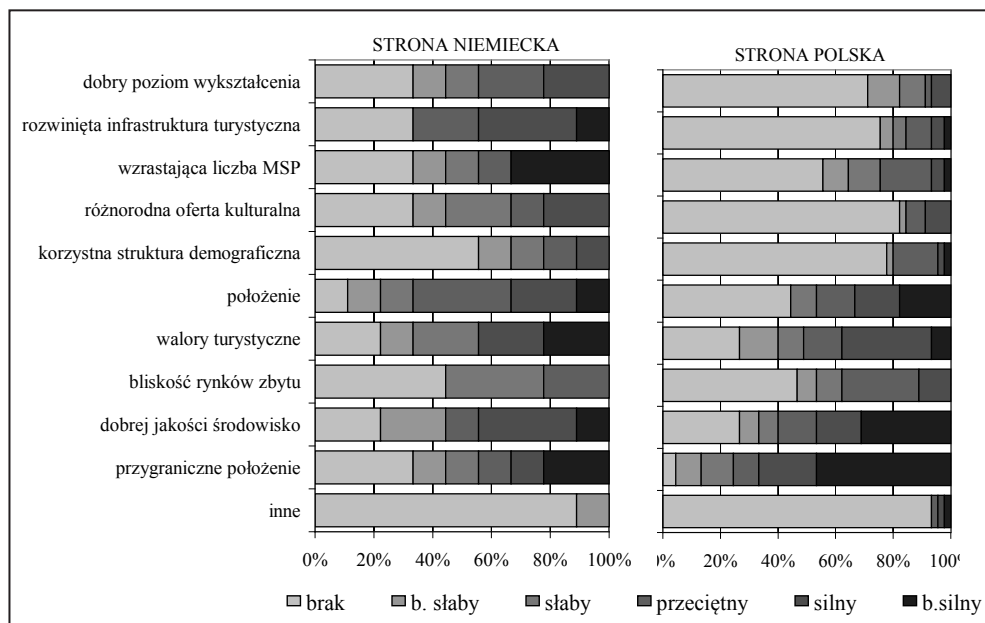

Rys. 1. Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej według samorządów lokalnych pogranicza polsko-niemieckiego w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne.

W strukturze czynników podnoszących atrakcyjność społeczno-gospodarczą obszaru pogranicza polsko-niemieckiego w opinii polskich i niemieckich samorządów lokalnych w 2011 r. obserwować można zarówno wiele podobieństw, jak i różnic (rys. 2). Obie strony duże znaczenie przypisywały dobrej jakości środowiska i walorom turystycznym. Stanowiąc to może potencjalne pole konkurencji – przede wszystkim na płaszczyźnie rozwoju turystyki. Jednocześnie może być podstawą współpracy ukierunkowanej np. na działania transgranicznej ochrony środowiska, tworzenia wspólnego produktu turystycznego, wspólnej polityki marketingowej. Należy przy tym zauważyć, iż polskie gminy, wskazując na czynnik wysokiej jakości środowiska naturalnego oraz walorów turystycznych, jednocześnie bardzo słabo oceniały jakość infrastruktury turystycznej. Potwierdza to niedostateczne wykorzystanie walorów środowiskowych w rozwoju turystyki na tych obszarach (po stronie niemieckiej sytuacja pod tym względem była korzystniejsza). Obie strony rolę bliskości rynków zbytu oceniały jako słabą. Dla samorządów polskich czynnikiem o najsilniejszym wpływie na podnoszenie atrakcyjności terytorialnej było przygraniczne położenie.

Przede wszystkim wynikało to z faktu, iż w Polsce czynnik odległości od granicy zachodniej odgrywał istotną rolę w rozprzestrzenianiu się zjawisk rozwoju ekonomicznego oraz społecznego. Wiązał się również z bezpośrednim sąsiedztwem z jedną z najważniejszych gospodarek świata, znajdującą się na zdecydowanie wyższym poziomie rozwoju technologicznego i organizacyjnego. Jakkolwiek dla strony niemieckiej przygraniczne położenie odgrywało mniejszą rolę, to jednak znaczna część respondentów wskazała je jako źródło potencjalnych przewag konkurencyjnych. Prawdopodobnie wynikało to z traktowania obszaru przygranicznego jako przyczółka do ekspansji na obszar Europy Środkowo-Wschodniej. Dla powiatów niemieckich najważniejszą rolę dogrywało jednak położenie transportowe. Z uwagi na fakt, iż nie wskazywano na rynek zbytu jako szczególnie ważny czynnik, można przypuszczać, iż przemawiała za tym perspektywa przyciągania niemieckich inwestorów oraz, w mniejszym zakresie, klientów (np. usług turystycznych).

Rys. 2. Wpływ czynników rozwoju na atrakcyjność społeczno-gospodarczą według samorządów lokalnych pogranicza polsko-niemieckiego w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne.

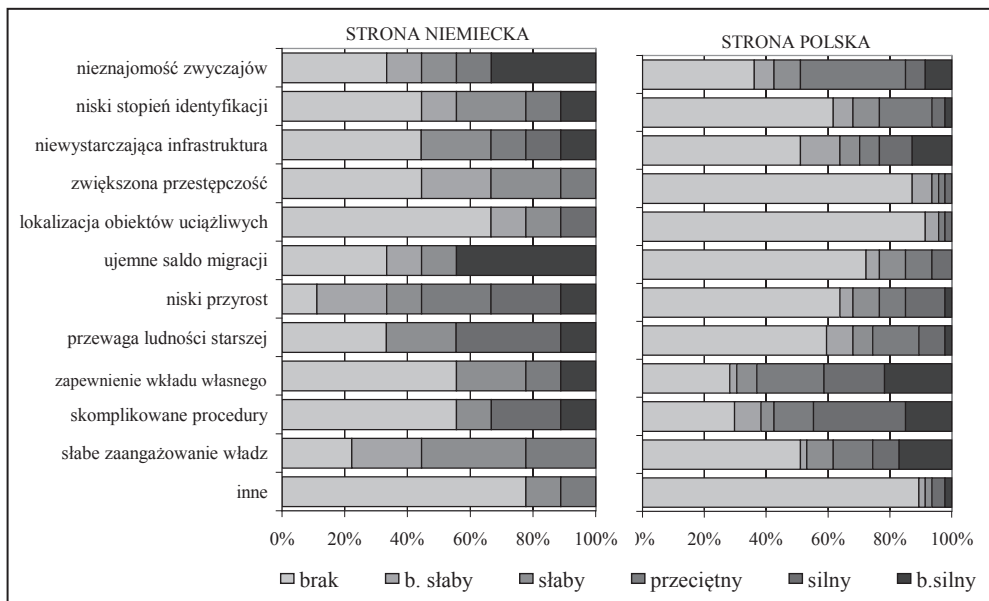
Samorzady niemieckie w odróżnieniu od polskich jako relatywnie silne czynniki podnoszące ich atrakcyjność wskazywały dobry poziom wykształcenia, rosnącą przedsiębiorczość oraz rozwiniętą infrastrukturę turystyczną. Po stronie polskiej czynniki te odgrywały marginalne znaczenie. Można przy tym zauważyć, iż najważniejsze czynniki poprawy konkurencyjności po stronie polskiej w znacznej mierze miały charakter egzogeniczny (tzn. były niezależne od władz lokalnych). Po stronie

niemieckiej natomiast rola czynników endogenicznych wydaje się dużo ważniejsza. Może to wynikać z faktu, iż na terenie wschodnich Niemiec ze względu na istnienie wielu negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych realizowanych jest w zasadzie od początku okresu transformacji wiele programów (na szczeblu federalnym i krajów związkowych), w tym ukierunkowanych na rozwój czynników endogenicznych. Bardzo dużą rolę odgrywa aktywna polityka regionalna (przy dostępności znacznych funduszy pochodzących z budżetu federalnego oraz UE), mająca na celu wydobywanie endogenicznych potencjałów, w których ważną rolę odgrywa m.in. przedsiębiorczość, kapitał ludzki i społeczny, innowacyjność. Stąd prawdopodobnie powiaty niemieckie są bardziej zaangażowane w aktywne formy pobudzania potencjału endogenicznego, który może być źródłem przewagi konkurencyjnej tych obszarów w porównaniu np. z pozostałym obszarem Niemiec. Po polskiej stronie nie są realizowane specjalne programy wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów przygranicznych, natomiast tereny te są objęte takimi samymi programami operacyjnymi jak reszta kraju (z wyjątkiem programów współpracy transgranicznej). Ponadto najważniejsza część wsparcia, z którego korzystają polskie gminy, pochodzi z programów regionalnych (np. RPO) i ukierunkowana jest przede wszystkim na tworzenie infrastrukturalnych podstaw konkurencyjności regionalnej (rozbudowa i modernizacja infrastruktury podstawowej), w mniejszym stopniu natomiast na czynniki potencjału endogenicznego. Te ostatnie realizowane są w ramach innych programów operacyjnych (np. PO Kapitał Ludzki), w których samorządy gminne odgrywają relatywnie mniejszą rolę.

Należy podkreślić, iż w przypadku analizy struktury czynników podnoszących atrakcyjność społeczno-gospodarczą na poziomie lokalnym zróżnicowania w ocenie poszczególnych elementów przez samorządy polskie i niemieckie mogą także być wynikiem różnic w podziale kompetencji. Można przypuszczać, iż badane podmioty miały tendencję do wskazywania na te czynniki, którymi się zgodnie z wyposażeniem kompetencyjnym zajmują. Wydaje się, iż świadomość, które czynniki rozwoju są ważniejsze z punktu widzenia aktualnych teorii rozwoju regionalnego i lokalnego, po niemieckiej stronie bliższa jest obecnym trendom podkreślającym wiodącą rolę czynników endogenicznych. Natomiast jedną ze słabości polskiej polityki rozwoju, w tym szczególnie na poziomie lokalnym, jest wyraźna orientacja na czynniki infrastrukturalne (przy tym należy zauważyć, iż w znacznej mierze uwarunkowana jest ona wieloletnimi zaniedbaniami w rozwoju tej sfery).

Oceny barier w rozwoju społeczno-gospodarczym wśród jednostek lokalnych po stronie polskiej i niemieckiej kształtowały się odmiennie (rys. 3). Dla samorządów niemieckich najpoważniejsze były problemy związane z procesami demograficznymi, w tym w szczególności ujemne saldo migracji. Potencjał ludnościowy stanowił przy tym istotną barierę rozwoju dla niemieckiego obszaru przygranicznego. Zjawiska te nie odgrywały tak poważnej roli dla strony polskiej. Podobnie natomiast po obu stronach granicy oceniane były kwestie czynników kulturowych. Również podobnie, jako przeciętne, ocenione zostały niedostatki infrastrukturalne. Jakkolwiek

obiektywny poziom zainwestowania po stronie niemieckiej jest znacznie wyższy niż po polskiej, to jednak uzyskane opinie wynikały prawdopodobnie z porównywania się przez respondentów niemieckich do poziomu krajowego (zwłaszcza Niemiec Zachodnich), a nie do strony polskiej. Ponadto elementem, który utrudnia rozwój po obydwu stronach granicy, jest niedorozwój infrastruktury granicznej (a z punktu widzenia kontaktów transgranicznych jest to sprawa kluczowa), a podstawowy problem stanowi niedostateczna liczba przepraw mostowych na Odrze i Nysie Łużyckiej, ograniczająca przepuszczalność polsko-niemieckiej granicy i w sposób negatywny oddziałująca na rozwój całego obszaru.

Rys. 3. Wpływ barier na rozwój społeczno-gospodarczy według samorządów lokalnych pogranicza polsko-niemieckiego w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne.

Kwestie związane z wdrażaniem projektów finansowanych z funduszy UE, jakkolwiek po stronie niemieckiej także stosunkowo często wskazywane jako problem, po stronie polskiej stanowiły barierę w stopniu zdecydowanie większym. Należy przypuszczać, iż wynikało to z relatywnie gorszej sytuacji finansowej gmin polskich, a ponadto większego doświadczenia samorządów niemieckich we wdrażaniu projektów ze środków UE. Wśród respondentów niemieckich częstsze były wskazania na kwestie przestępczości (po polskiej stronie poziom przestępczości w ciągu ostatnich 5 lat znacząco spadł, przy tym spadek ten był relatywnie dużo większy niż po stronie niemieckiej) oraz lokalizację obiektów uciążliwych (zdecydowanie większa ich liczba funkcjonuje po stronie niemieckiej, związana m.in. z przemysłem wydobywczym).

4. Wnioski

Ocena czynników aktywizacji społeczno-gospodarczej wśród respondentów była zasadniczo podobna, zarówno samorządy polskie, jak i niemieckie za ważne uznały cechy wynikające z położenia (przygranicznego, transportowego), jakości środowiska przyrodniczego i walorów turystycznych. W zakresie barier rozwoju również widocznych było wiele podobieństw, wskazywano np. problemy związane z realizacją projektów unijnych, niedorozwój infrastruktury, bariery kulturowe. W działaniach proinwestycyjnych i promocyjnych wspólne cechy obejmowały m.in.: duże znaczenie pozyskiwania środków unijnych, uregulowanie statusu prawnego nieruchomości, przekonanie o najważniejszej roli kontaktów osobistych, przykładanie dużej wagi do materiałów reklamowych. Obie części pogranicza polsko-niemieckiego szans rozwoju upatrywały w turystyce i rolnictwie ekologicznym.

Najwyraźniejsze różnice pomiędzy samorządami polskimi i niemieckimi w zakresie rozwoju lokalnego oraz relacji współpracy i konkurencji dotyczyły:

- ogólnej oceny sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze przygranicznym,
- oceny ważności poszczególnych czynników rozwoju – wyraźnie widoczne różnice oceny ważności czynników rozwoju; po polskiej stronie dominujące znaczenie przypisywane jest czynnikom egzogenicznym (m.in. położenie, środowisko przyrodnicze), a po niemieckiej endogenicznym (m.in. rozwój przedsiębiorczości, wykształcenie mieszkańców), co może skutkować rozbieżnością stosowanych instrumentów polityki rozwoju lokalnego po obu stronach granicy,
- barier rozwoju – wyraźnie inaczej oceniane było znaczenie poszczególnych barier, szczególnie w zakresie problemów demograficznych (po stronie niemieckiej miały one dużo większe znaczenie).

Niewątpliwie występowanie podobieństw opinii reprezentantów jednostek terytorialnych obszaru pogranicza odnośnie do czynników aktywizacji, działań promocyjnych i proinwestycyjnych może ułatwiać wspólne działania samorządów polskich i niemieckich, a podobieństwo zidentyfikowanych barier umożliwia wspólne im przeciwdziałanie. Jednocześnie wydaje się, iż również na bazie różnic możliwe jest osiągnięcie obopólnych korzyści poprzez działania o charakterze komplementarnym.

Literatura

- Dołzbłasz S., Raczyk A., *Relationships between actors of transborder co-operation Polish-German borderland case study*, „Europa XXI” 2010a, nr 20, s. 119-129.
- Dołzbłasz S., Raczyk A., *The role of the integrating factor in the shaping of transborder co-operation: the case of Poland*, „Quaestiones Geographicae” 2010b, nr 29(4), s. 65-73.
- Dołzbłasz S., Raczyk A., *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do UE*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010c.
- Gruszczyński L.A., *Kwestionariusze w socjologii. Budowa narzędzia do badań surveyowych*, Uniwersytet Śląski, Katowice 2001.

- Janc K., *Human and Social Capital in Poland – Spatial Diversity and Relations*, „Europa XXI” 2006, nr 14, s. 39-55.
- Krätke S., *The Regional Impact of EU Eastern Enlargement: A View from Germany*, „European Planning Studies” 2002, nr 10(5), s. 651-664.
- Leibenath M., Knippschild R., *Systemic Evaluation of Cross-Border Networks of Actors: Experience with a German-Polish-Czech Cooperation Project*, „Journal of Borderlands Studies” 2005, nr 20(1), s. 77-100.
- Meinhof U.H., Galasiński D., *Reconfiguring East-West Identities: Cross-Generational Discourses in German and Polish Border Communities*, „Journal of Ethnic and Migration Studies” 2002, nr 28(1), s. 63-82.
- Wilkinson J., *Die Härteste Sprachgrenze Europas? Negotiating the Linguistic Divide in Theatres on the German-Polish Border*, [w:] *Language, Discourse and Identity in Central Europe: the German Language in a Multilingual Space*, red. J. Carl, P. Stevenson, Palgrave Macmillan, London 2009, s. 73-95.

FACTORS AND BARRIERS OF DEVELOPMENT IN THE POLISH-GERMAN BORDERLAND IN THE OPINION OF LOCAL SELF-GOVERNMENTS

Summary: The article examines the results of a survey conducted in 2011 among Polish and German local government units from the borderland. The study enabled to determine the specific conditions of local development in the borderland, as well as to identify similarities and differences in the assessment of particular factors and barriers of development in the opinion of the German and Polish self-governments.

Keywords: socio-economic development, borderland, Polish-German border.